

JURIJ BUJDA

Zadnji

OD BOGA

Anton Fjodorovič Buravljov je bil dobro znan in enako neprijjubljen v vseh moskovskih uredništvih. V prekratkih hlačah, ki so mu mahedrale okrog suhljatih dlakavih gležnjev, v nekakšnem večno povešenem pomečkanem plaščku, ki mu je segal komaj do kolen, s plahim in ljubeznivim izrazom na slabo obritem koščnem obrazu idiota je s svojo

poskakujočo hojo postrani vstopal v kabinete uredništev in šefom, ne da bi jih pogledal, ponujal najnovejše pesmi. Niso jih jemali. Anton Fjodorovič se je skušal prepirati z uredniki, ki so trdili, da se jim zdi napisano v najboljšem primeru grafomanija, v najslabšem pa – vrag bi vedel, kaj. Opeval je, na primer, vitaminske lastnosti rdeče pese in v rimah protestiral proti siromašenju ljudi. Podili so ga stran, niti čaja mu niso ponudili, čeprav je Anton Fjodorovič nekje bral, da je v uredništvih navada prijazno ponuditi čaj celo neznanim pesnikom.

Od jutra do večera je tekal po časopisnih hišah z vedno istim plahim in ljubeznivim izrazom na koščnem obrazu, v istih bednih hlačah in plaščku, ki ga je vedno vleklo postrani. Ko se je utrudil, se je kjer koli spravil na kakšno ulično klopcu, jedel žemljico, drobil v naročje drobtine in s praznimi očmi zrl kdo ve kam.

Nekoč je neki sanitarni častnikarček vzel njegovo pesem o podganah, da bi, kot se je izrazila njegova sodelavka z bareto in ogromnimi črnimi očali, izobrazili saniteto. "Morda nam bo uspelo," je dodala po krajšem premisleku. "Morda pa tudi ne."

Pesem je imela samo dva verza:

Podgana, tovariši, je parazit.

Najboljše sredstvo proti podganam je – podganit.

Drugič je bila ena njegovih pesmi objavljena v majhnem časopisu, ki je veljal za glasilo ruskih avantgardistov. Od same sreče se je Anton Fjodorovič tako zmedel, da se najprej sploh ni mogel domisliti, katero ime naj napiše pod svoje delo. Ne bi rad ovekovečil priimka Buravljov. Prav ogorčen pa je bil nad ugotovitvijo, da so vsi lepo zveneči priimki že zdavnaj oddani: Puškin, Deržavin, Majakovski ... Celo skrajno dolgočasen priimek Blok, ki zveni, kot bi ga vzeli iz navodil za uporabo rovokopača, že dolgo pripada kar dobro znanim pesnikom. Nazadnje je pod verze napisal začetnici A. B. in ob tem občutil tisti žalostni in običajni občutek ponižanja, ki ruskemu človeku od nekdaj predstavlja vsaj vir zadovoljstva, če že ne kar sreče. Včasih si je zamišljal bodoče zgodovinarje, ki si bodo lomili glave, da bi našli odgovor na vprašanje: "Kdo je bil že ta veliki poet, ki se je skril za začetnici A. B.?" – in v oči so mu privrele solze.

V redakciji so mu podarili deset brezplačnih izvodov časopisa, kjer je bilo na četrti strani črno na belem natiskano:

*Po navadi si samice šminkajo gobce.
Na spodnje okončine si natikajo
prozorna oblačila.
Kocin po glavi si ne brijejo.*

Pesmi so dali naslov Takšne ženske.

Buravljov ni imel ženske. Tista, s katero tako ali tako ni dočakal otrok, ga je pred petnajstimi leti pustila javkajočega v enosobnem stanovanju. Od takrat je Anton Fjodorovič živel sam. Spomladi, ko so avantgardisti natisnili njegovo pesem, je na cesti pobral majhno psičko, ki je gospodarja vedno gledala plaho in ljubeznivo. Buravljov ji je dal ime Muza, vendar jo je na cesti raje klical Muska, da se mu ljudje ne bi smejali. Anton Fjodorovič in Muza sta se hranila s klobasami, kruhom in kefirjem.

Pod večer, ko se je natekal po redakcijah in je slišal dovolj žaljivih besed, se je Anton Fjodorovič vračal domov, kjer je sezul trde črne škornje in raztegnjene nogavice, noge pa namočil v vročo vodo s permanganatno kislino. Pozno zvečer je zavrtel sedem ničel in znak, ki ga ni na telefonskem aparatu, in se pogovarjal z Bogom.

»Predal sem jim Tvoje sporočilo in spet so ga označili za grafomansko čečkanje ...«

»Pač, potrpi,« je odgovarjal Bog.

»Saj jim vendar ne morem povedati, da sem od Tebe ... Mogoče pa ti resnično nisi tako hotel? Mogoče sem v resnici grafoman?«

»To ti bom razkril šele tik pred smrtjo,« je odgovoril Gospod. »Torej je odločitev tvoja. Če hočeš, piši pesmi. Če hočeš, žagaj drevesa ...«

Po takih pogovorih je Antona Fjodoroviča prijelo, da bi hkrati kričal, jokal in se smejal. Ali pa bi se kar ubil. Namesto tega se je ulegel na ozek, oguljen divan in k steni položil dve blazini: veliko zase in majhno za psičko. Zavil se je v odejo in vzdihujoče zaspal, ogret z dihanjem Muze.

TUNEL

Trije delamo – jaz, Suknja in Pila (taki imeni sta si pač nadela). Dva kopljeta, eden pa odnaša zemljo k navpični cevi, kjer jo odnaša tekoči trak. Vsak dan nam pošiljajo dol hrano, tu in tam izmena. Nekoč so Pili poslali skoraj nove hlače, na splošno pa nas z oblačili ne razvajajo. Vendar se ne pritožujemo, razumemo, mislimo si, da si nismo zaslužili.

V začetku nismo radi delali, čez kakšen mesec pa smo se privadili in se celo odpovedali vikendom: po našem koledarju je petku sledil ponedeljek. Delo nam je postalo všeč – kopati in nositi, kopati in nositi. V eni izmeni nam uspe izkopati do deset metrov. Najhitreje dela Suknja, najprevidneje jaz. Pila najraje nosi zemljo: on je romantik. Včasih nas kratkočasi s spomini o tem, kako smo začenjali, kako nas je po drugem kilometru zasula zemlja ... Sam rad proučujem predmete, na katere smo naleteli: ostanke starih temeljev, rjaste tulce nabojev, kosti ljudi in predzgodovinskih luskarjev; okamenele, v strastnem poljubu ujete ustnice neznancev sem si vtisnil v spomin, nisem pa jih omenjal tovarišem.

Ko nam poidejo moči, sedemo okrog majhnega magnetofona in poslušamo svoje sanjarije, ki smo jih posneli na trak pred mesecem ali pred letom dni. Zabava nas: bog, kakšni smo bili. Posnetki nas kar navdušujejo.

Vsak dan si podaljšujemo delovno izmeno in vse strožje nadzorujemo kvaliteto dela. Suknjo oštevamo zaradi naglice, mene zaradi pretirane previdnosti, Pilo zaradi pojemajočega romantizma, kar meji že na malomarnost. Skrajšali smo čas, namenjen spanju. Odločili smo se, da bomo jedli največ enkrat dnevno. Vsak teden drug drugega pretepecemo: očitno premalo prizadevno delamo.

Konec drugega leta smo enoglasno sprejeli predlog Suknje: ne bomo izgubljali časa z izkopavanjem lukenj za stranišča, ampak bomo opravljali malo in veliko potrebo, kjer pač nanese. S tem smo prihranili čas in energijo.

V začetku četrtega leta se je Pila tako dolgo zadržal pri odnašalni navpični cevi, da sva ga s Suknjo morala iti poiskati. Izkazalo se je, da se je kar na lepem odločil, da jo bo pobrisal. Z lopatama sva ga sklatila s transportnega traku in ga odnesla v tunel. Od takrat sva ga z dolgo vrvjo privezovala nase. Kričal je, da hoče vedeti, kam kopljemo. Tepla sva ga. Nekega dne naju je prestrašil z divjim vpitjem: "Luč! Vidim luč!" Tako sva spoznala, da je oslepel.

Nekoč smo zaslišali, da nekdo koplje nam nasproti. Vznemirili smo se. Po kratki, a plodni diskusiji smo se z vso vnemo lotili kopanja precej niže in bolj v levo. Kmalu smo ugotovili, da zvoki z nasprotne strani zamirajo. Hvala bogu, niso nas izsledili. Delo je postalo mnogo težje: preganjati smo morali še živali, ki so nas napadale iz teme. Verjetno so bile kače: tako čudno so jokale, ko so umirale.

Pila se je udrl v praznino. Skušala sva ga izvleči, pa sva iz luknje potegnili samo ožgani magnetofon. Delo se je upočasnilo. Zdaj sem jaz kopal, Suknja pa se je z veseljem lotil odvažanja zemlje k navpični cevi. Kmalu je umrl – je treba praviti, kako?

Zdaj kopljem sam. Zemljo v tankem sloju potresam za sabo in jo skrbno teptam. Pred mano je še veliko dela. Razum mi pravi, da tunel ne bo daljši od mojega življenja. A srce verjame: tunel je neskončen; kot smrt.

BRONASTI NOŽ

Nož sem izdelal s svojimi rokami, čeprav to res ni bilo ne vem kakšno posebno delo: v šolski delavnici sem našel pravokotno bronasto ploščico, ki jo je bilo treba le še malo izravnati in popiliti. Petnajst let je že od tega in bronasti nož se še vedno valja na moji pisalni mizi. Včasih – vedno bolj poredko – z njim razdelim liste kakšne knjige (pozabljeno zadovoljstvo), večkrat ga uporabim kot kazalo med stranmi. Žal bi mi bilo, če bi ga izgubil, kot nam je žal ločiti se od drobnih navad, ki skupaj ustvarjajo iluzijo o polnosti našega življenja, ali pa se nam zdijo kar usodne (tako sem v svoji vznesenosti mislil jaz). Ta košček kovine je zbujal toliko asociacij: meči, bokali, fibule, skrinjica svetega Zebalda, Ghiberti, Troja, Heziod ... Spominjal me je na otroštvo, na napol mestece, napol naselje, kjer sem se rodil in odraščal. Zato ko sem počasi prihajal k sebi po boleznih (nihanje telesne temperature in občutek, da ti slon pleše na prsih) in nisem našel bronastega noža na običajnem mestu, moj obup, okrepljen še z razrahljanimi živci, ni poznal meja.

Od nekdaj sem prepričan, da pomeni vsaka najmanjša izguba, pa čeprav je samo gumb s stare obleke ali list koledarja z ugankarskim monogramom, nekaj usodnega, nekaj, kar me nesramno grdo opominja, da se življenja ne da

zavrteti nazaj, da ni mogoče predvideti prihodnosti – prihodnosti, v kateri so obtičale izgubljene stvari, osvobojene slehernih vezi s preteklostjo, vezi z mano. Propadajo fotografije, na katerih sem mlad in pameten, propadajo knjige, tudi še neprebrane, včasih celo še ne kupljene ...

Ko prebolevam svojo izgubo poln bridkosti, ki ni niti malo komična, še slaboten od bolezni sedim pri oknu, ki gleda na dvorišče, in si izmišljam zgodnico o propadlih stvareh, da bi ustvaril vsaj iluzijo, kako to doseči, in s tem ohranil upanje na ponovno srečanje (iluzorno bivanje Parmenida, v katerega je Zenon namestil svojo grozljivo puščico).

Sicer pa si zgodbe ne izmišljam, za izmišljevanje sem še preslaboten – opazujem jo. Pomaga mi ženska. Zgodaj zjutraj priteče iz vhoda (mlada in lepa), hitro prečka dvorišče – asfaltiran kvadrat, ki ga oblikujeta hiša v obliki črke U in vrsta prašnih topolov vzdolž pločnika –, nekaj minut postane v telefonski govorilnici na vogalu in se napol v teku odpravi proti tramvajski postaji. Ženske ne poznam, je nočem poznati in mi je tudi ni treba poznati. Kje dela, ali je poročena, ima kaj otrok – vse to je nepotrebno. Zvečer se vrača in spet za nekaj minut zavije v telefonsko govorilnico. Včasih poleg te govorilnice zleze iz avta – zdi se, da vedno iz istega; iz sedmega nadstropja ne morem videti, ali poljubi tistega, ki jo je pripeljal. Morda je naključje, ali pa tudi ne, a avto se vedno ustavi tako, da se ga s strani hiše, kjer živi ženska, ne da dobro videti, čeprav je mogoče, da si to samo domišljam. Neko nedeljo sem zagledal to žensko, kako se sprehaja z deklico kakih petih let. Ustavili sta se na širokem pločniku, ženska je začela deklici nekaj razlagati, z roko pa je kazala na zaprašen topol in na hišo. Preden sta se skrili za vogal, je zavila v telefonsko govorilnico. Medtem se je deklica seznanjala s psom, ki je za sabo vlekel visokega suhljatega moškega, od daleč kot jajce jajcu podobnega – meni.

Čez nekaj dni, ko je sopara v mestu postala neznosna, nad strehami pa je obvisel neskončen temno vijoličen oblak, je iz vozila "Hitra pomoč", ki se je z ostrim zaviranjem ustavilo spodaj, skočila ta ženska in stekla v hišo. Belo haljo, ki si jo je na hitro vrgla čez rame, je z rokami stiskala k sebi. Za njo sta šla dva moška, ki sta jo komaj dohajala, s kovčkom in z grdo kisikovo vrečko. Čez nekaj časa so se vrnili k vozilu, živahno kramljali in se smejali. Ne vem, zakaj mi je nenadoma šinilo v glavo, da mora imeti ta ženska hripav in vznemirljiv glas.

Je torej živela v hiši v obliki črke U ali ne? Če ni, je prihajala k ljubimcu ali je obiskovala težkega bolnika? Če je, kdo je torej moški, ki jo z avtom vozi domov? In deklica? Je njena – ali njegova hči? Pred kom se skriva? Koga kliče iz govorilnice? O čem bi lahko razlagala deklici, ko sta se sprehajali pred našo hišo? In kakšno zvezo ima z vsem tem zgodba moje sosede o moškem, ki so ga našli v zapuščenem stanovanju, ubitega z nožem?

Zjutraj so skozi isti vhod prinesli blede rumeno krsto in jo naložili na lilast avtobus. Trudil sem se, da bi sredi ljudi v črnini, ki so se nagrmadili v avtobus, našel to žensko, a je nisem opazil. Ko pa se je avtobus premaknil, sem za

vogalom pri telefonski govorilnici opazil avto. Ven je zlezel mlad moški. Prižgal je cigareto in se pretegnil. Ko je avtobus, nabit z ljudmi in venci, odpeljal z dvorišča, je moški stopil proti njemu. Avtobus se je ustavil, ven je stopila ženska v črnem. Izmenjala sta nekaj besed in ženska se je odpravila nazaj k avtobusu. Moški je pohitel za njo in jo zgrabil za laket. Ne da bi se obrnila, se je otresla njegove roke in zaprla vrata za sabo. Moški je z očmi pospremil avtobus, pogledal na uro in izginil v telefonsko govorilnico. Čez minuto je skočil iz nje, kot bi ga poparili, in se pognal k avtu.

Da bi bolje videl, sem se dvignil na komolce in nehote s police vrgel knjigo. Kot nalašč je bil to zvezek Shakepearja, razrezan z bronastim nožem – kazalom, odprl pa se je na strani, kjer se Angelo "a parte" strastno izpove Isabelli. Kako mamljivo je to zgodbo povezati s prvo! Zamišljeno sem potežkal nož v roki. To je bil, se razume, drug nož. Enak, vendar drug. Morda je, ko nisva bila več skupaj, pretil kri nekoga ...

Razmišljal sem o skrivnem smislu dveh treh tujih usod, katerih obrisi so komaj različni in so za nekaj trenutkov stopili iz megle, da bi še isti hip izginili. Pomembne niso usode same, temveč povezave med njimi: ni mogoče, da bi te tri osebe (če ne štejem otroka) ne bile povezane. Čisto navaden enakostranični trikotnik lahko opazujemo kot neizčrpiljiv pitagorski simbol. Pogledal sem nož. Pravzaprav je mogoče, da med njimi ni nobene povezave. Tudi ni povsem izključeno, da nisem opazoval le ene, ampak dve tri avtonomne zgodbe s tremi štirimi ženskami, z dvema tremi moškimi. V tem primeru je število povezav vrtočljivo neskončno, zgodba pa izgublja smisel. Če ni ... če ni edina povezava in edini "smisel" postal ta nož, ki je živel meni neznan življenje, medtem ko se je meni čas, ko sem bil pogreznjen v bolezen, ustavil na mestu ...

OPERACIJA SLEPIČA

Bolečine so se začele že v petek, zares ostre pa so postale v noči na soboto. Nekako se je privlekel do kuhinje, spil skodelico vročega mleka in se počutil bolje. Obraz je postal poten. Tablet ni jemal – bal se je. Ves naslednji dan ni šel iz hiše. Ni mu bilo do branja in ne do spanja, gledal je televizijo. Zvečer je spet popil vroče mleko. Z ženo, ki je klicala z Jalte, je govoril deloma žalostno, deloma razdraženo.

Zjutraj je komaj stopil do okna in dolgo gledal luže. Od strahu so mu otrpnile mišice na vratu, bolečina se je razlezla v ušesa.

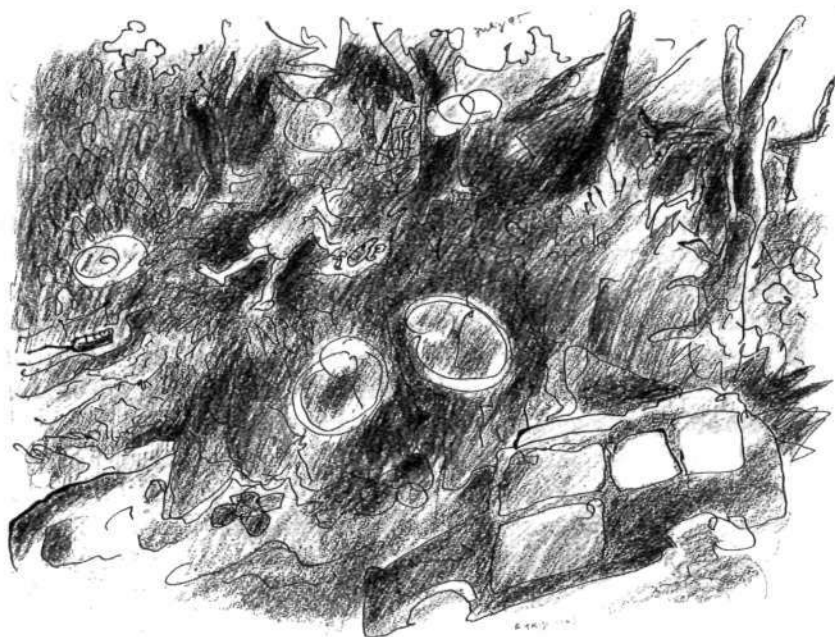
Ko je v daljavi zagledal "Hitro pomoč", ki se je prebijala med avtomobili čez ogromno dvorišče, se je na hitro oblekel in šel dol k vhodu. Ženska v belem ga je potipala po levi strani trebuha, potem pa z dlanjo hitro pritisnila od jeter navzdol. Zakričal je.

Na oddelku prve pomoči so ga odvedli za zaveso, mu rekli, naj se sleče in leže na divan. Zdrgnjen in razpokan linolej po tleh, stene z vlažnimi madeži (oddelek prve pomoči je bil v kleti), sive rjuhe ... Postalo mu je slabo. Prišel je zdravnik s košatimi rdečimi brki, gledal je nekam stran in rekel, da ima vnet slepič, da se mu je verjetno razlil, konzervativno zdravljenje da odpade, potrebna je takojšnja operacija. Mlada medicinska sestra je napravila resno grimaso, mu s topo britvijo obrila trebuh in mu v nos porinila gumijasto cevko. Toliko, da ni bruhal, ko mu je cevka zlezla v grlo. Za zaveso je nekdo hripavo rekel: "Reanimacija? Pripravite se na peritonit." Ne da bi jih pogledal, je podpisal neke papirje. Dali so mu suknjič in ga odvedli gor. V operacijski sobi se je moral sleči. Mravljinci so mu zagomazeli po koži. "Kaj nimate nobene halje?" je jezno vprašal zdravnik. Sanitetnik je v zadregi odvrnil: "Ena je ... in še ta je v uporabi ..." Pomagali so mu zlesti na operacijsko mizo, do brade so ga pokrili z rjuho, razprte roke so mu privezali s trakovi iz gaze, v desno veno so mu vtaknili iglo, primaknili so kapalko. Bilo je hladno in grozno. "Razglejte se malo, medtem ko se kirurgi umivajo." Videti je bilo, da se je anesteziist nasmehnil. "Operirali vas bodo pod splošno narkozo, tako ne boste ničesar čutili ... Imate suho grlo, se vam vrti?" Tako je bil vznemirjen, da ni čutil ničesar, a je rekel: "Ja, malo." Zdravnik je zadovoljno pokimal: "To so zdravila." Naenkrat si je zaželel, da bi si kljub vsemu kaj vtisnil v spomin. Čez odprto okno je videl cvetočo vejo kostanja. Ko bi vsaj kakšna ptica sedla nanjo, je pomislil.

Zavedel se je v reanimacijskem oddelku, še vedno z gumijasto cevko v nosu in s trakovi iz gaze na rokah. V oknu nad špansko steno je bila cvetoča veja kostanja, na njej je sedela ptica. "Nezavestno so pripeljali zjutraj," je rekel ženski glas za špansko steno. "Zastrupitev. Izprali smo jo, ji dali injekcije, a se še vedno ni prebudila." – "Zbudite jo!" je razdraženo zahteval moški glas. Njegov lastnik je stopil izza stene in se ustavil ob novem pacientu. Medicinska sestra je povedala njegovo ime, priimek, leto rojstva in razveselil se je, da je v času, ko ni bil pri zavesti zaradi narkotikov, vse ostalo po starem – ime, starost, cvetoči kostanj ... "Operiran zaradi akutnega flegmonoznega vnetja slepiča." – "Pospravite tole ... in tole ... In dajte mu blazino!" Zdravnik je odšel. Medicinska sestra je izvlekla cevko, snela vezi. "Nič posebnega," je rekla utrujeno. "Čez dve tri ure vas bodo prepeljali dol, na navadni oddelek. Operacija slepiča življenja ne spremeni – nadaljuje se." Prinesli so mu račko za urin. Stežka je krotil ostro bolečino, zlezal s postelje in se petnajst minut naprezal, da se je končno le izpraznil.

Na pooperacijskem oddelku je bil deset dni. Hranili so ga z neokusno hrano in mu dajali penicilin. Hoditi je bilo prava muka. V bifeju bolnišnice je kupil zavojček cigaret, a mu ni bilo do kajenja. Razveselil se je: končno bi se lahko odvadil. Čez dan so ga pošiljali na previjanje "k zdravniku". Mlada kirurginja z lepim moškim obrazom se je trudila s sondo, ki jo je pritiskala ob šive. Pred odpustom je odkrila trdo oteklino in znova je s sondo prešla ves šiv.

Dan odpusta je sovpadel z ženinim povratkom z Jalte. Bila je začudena in ogorčena ("Zakaj nisi poslal telegrama? Kako otročje!") je ganljivo skrbela zanj).

Oba sta se čudila njegovim spremembam okusa: vse jedi so se mu zdele močno presoljene, čaj je odslej pil s sladkorjem in še z dodatnimi sladkarijami. Ob večerih, ko sta se z ženo sprehajala, je molčal in ni poslušal njenega čenčanja. Ko je zjutraj odšla v službo, je blodil po ulicah, ki jih še nikoli prej ni obiskal. V eni od uličic se je seznanil z grdo žensko in se k njej preselil, ko se je boleče razšel z ženo. V novem stanovanju skoraj ni bilo knjig. Vikende sta preležala v postelji, na glas brala tanke časopise, pila kavo (čeprav je njegovo srce začelo burno utripati po poživilih) in se ukvarjala s tem, kar Hemingway s sramežljivim patosom imenuje "ljubezen". Ob večerih je hodil v kino sam. Na cesti je klepetal z ženskami, nekatere niso imele nič proti trajnejšemu poznanstvu. Dolgo mu je ostala v spominu visoka rjavolaska, ki je hotela, da ji povzroča bolečino. Z užitkom jo je namlatil. Vonja njene kože se je spominjal tudi po koncu njunega poznanstva. Tu je bila še enonoga pijanka, neverjetno prevzeta in pripravljena na strahotna ponižanja (ravnodušno je pristajal na to). Nekoč ga je v neki kurilnici, potem ko se je napila za pogum, poskušala ubiti, a ga je samo ranila. Iz usmiljenja jo je zadavil in zakopal v kupu premoga. Včasih je zahajal k nekdanji ženi, dva- ali trikrat je ostal čez noč, a pogled na staro stanovanje, na knjižnico s stotinami skrbno izbranih knjig, ni v njem vzbudil niti obžalovanja niti nostalgije. Poslušanje Stravinskega ga je zdaj dražilo in dolgočasilo, je pa z užitkom cele ure poslušal Berezovskega in Vedelja v izvedbi jurlovskega zbora. Ponoči se je smejal v spanju, a ni verjel ženskam, ko so mu pravile o tem. Sanjalo se mu je o vodi. Ob jutrih je pisal pesmi, a je listke z zapisi po navadi zažgal.

Vsako soboto je hodil k morju. Dolgo je z zaprtimi očmi posedal na pesku, z obrazom proti valovom, in ni bilo mogoče videti, ali spi ali bedi. Konec julija je pustil službo in se preselil k novi prijateljici, ki je stanovala v mestecu ob morju. Nove službe ni iskal. Komaj je pozajtrkoval, se je odpravil na obalo, a brž ko je nastopila vročina, je tudi prenočeval kje na pesku, nekaj metrov stran od vode. Nehal je skrbeti za svoj videz, hodil je v capah, kar je zbuvalo vprašujoče poglede varuhov reda. Avgusta se je dokončno preselil na plažo in si tam zgradil brlog med kamenjem. Plazil se je po mokrem pesku, ne da bi si pomagal z rokami, za sabo je puščal globoko vijugasto sled. Poredko mu je ženska, s katero je živel, prinesla hrano, največkrat pa si je sam priskrbel živež, v plitvinah si je nalovil rib in meduz. Vsak dan je plaval dlje in hitreje. Nazadnje se mu je 11. septembra ob sončnem zahodu zazdelo, da se je dovolj nadihal zraka, zakrilil je kot mušica in izginil pod vodo.

GOST IZ ANDORE

*... to bitje ... z vso svojo
zunanostjo spominja na
človeka, zna izgovoriti nekaj
besed in uganjati norčije.*

J. Swift, *Guliverjeva potovanja*

Umrli gotovo ni zato, ker bi z njim slabo ravnali. Sam je umrl: glavo je vtaknil v zanko iz vrvi in skočil skozi okno svoje sobe. Ne, mi ga nismo motili – celo navadili smo se na njegova čudaštva in se nismo vtikali vanj. A ob koncu tretjega dne je začelo teči iz njega – izkazalo se je, da je umrl. Zakopali smo ga v zemljo in naredili vse tako, kot se spodobi. Nekaj dni so otroci še hodili na tisto mesto, pa saj tako ali tako ni vzkli.

Ko so ga pripeljali k nam, smo takoj dognali, da je to Gost iz daljne Andore. Na zunaj ni bil drugačen od nas. Glasovi njegovega jezika so bili enaki našim, tudi kombiniral jih je tako kot mi, vendar se nismo takoj razumeli. Pri tem glagol "razumeti" seveda uporabljam v ozkem pomenu: razumeti govor.

Dodelili smo mu sobo v drugem nadstropju, kamor je trmasto hodil po stopnicah. Spal je na postelji, kar je izzvalo globoko sočutje služinčadi. Pri opravljanju potrebe je slekel kos oblačil. Tekočo hrano je jedel z žlico, trdo z vilicami, vse to pa je počel za mizo. Seveda ga nismo pri tem ovirali.

Vsak dan je hodil iz hiše in taval po mestu, vsakič je zagotovo zavlil v živalski vrt, čeprav je takrat, ko je bil prvič tam, ponoči (to je čas, ko je spal) glasno kričal, podnevi pa se ni pritaknil hrane.

Laboda, ki je živel za hišo, je trmasto imenoval ptica, skliceval se je na take lastnosti živali, kot so perje, krila, kljun in sposobnost letanja. Ščuki je rekel riba, ko pa smo mu prinesli ribo, se je skrtil v klet in se kljub prigovarjanju in glasbi ni prikazal pet dni.

Miši je rekel miš.

Smešno ga je veselilo, žalostno žalostilo, to nas je precej zabavalo.

Dolgo časa se je obešal za pete naše šeste odrasle hčerke. Nekoč sta šla gor v njegovo sobo, slekel ji je obleko, se še sam slekel in legel nanjo. Ko smo se pri hčeri pozanimali, zakaj sta vse to počela, ni znala ničesar pojasniti. Takrat so žena in ostale hčere prosile Gosta, naj isto napravi še z njimi, a je odklonil in se, očitno, še razjezil. Vendar vam zagotavljam, da ga ženske niso hotele užaliti.

Knjige je bral. Imel je zvezek, v katerega je risal. Sklepali smo, da se spozna na slikanje, a smo bili tudi v dvomih: zakaj ga potem ne zanima naša garaža? Glasbo je poslušal – da, celo govoril je tako: poslušati glasbo. Pri besedi "nebo" je gledal navzgor.

Nekoč je rekel, da bo čez približno trideset let – čez štirideset pa zagotovo, umrl. Od človeka, ki pozdravlja znance z "dober dan" in na stol seda z zadnjico, lahko pričakujete vse mogoče. Kadar smo žagali drva ali izdelovali papirnate žirafe, nas je vlekel za roke in nas rotil – dobesečno – "ne počnite tega".

Vsako jutro se je umival, pri tem uporabljal milo in zobe si je čistil, kar je privedlo do tega, da otroci niso več zdržali in so mu predlagali, naj se umiva tako, kot je pri nas v navadi, kot se spodobi. Razjokal se je, zvečer pa je skočil skozi okno z zanko iz vrvi okrog vratu. Škoda, da je potem umrl. Toda počakali bomo do pomladi: morda bo še vzklikl.

MAČKE IN PODGANE

Hiša je bila nova, pa vseeno ni preteklo niti mesec dni od nastanitve, ko so se v njej pojavile mačke in podgane. Posebej veliko jih je bilo v prvem stopnišču. Nikogaršnje mačke so ponoči razgrajale na podstrešju, podgane pa so podnevi in ponoči tekale sem in tja po smrdljivi poplavljeni kleti, kar je novim stanovalcem povzročalo kurjo polt. Mačke so bile mršave, mišičaste in večno lačne, podgane pa od prve do zadnje brezrepe in garjaste, kar je bila očitno lastnost novega rodu podgan, o čemer nas je prepričeval živahni možiček iz sobe številka trinajst.

Ljudje niso hodili na podstrešje in kmalu so tudi opustili misel na klet, vse do dne, ko so podgane obgrizle fanta iz številke devetnajst. Ko so ga prinesli domov, je padel v nekakšen spanec ter začel otekati, dokler ni nabuhniti, da je bila cela soba polna in ni mogel več migniti ne z roko ne z nogo. Njegov zatečeni bok je izbil okno in butnil ven na veliko začudenje mimoidočih. Trebuh se je razlezel na hodnik in oviral domače pri uporabi stranišča in kopalnice.

Po tem dogodku je Trinajsti begal od vrat do vrat in pozival moške na bojni pohod. Oboroženi s krvavimi stepalniki, noži in praznimi steklenicami so vdrli v temno klet in potolkli vse, kar jim je prišlo na pot, na levo in na desno so pobijali podgane, ki so jih zaznavali po zvoku. Nenadoma se je od nekje zgoraj ulila vroča smrdljiva voda in možje so bili prisiljeni umakniti se. Izkazalo se je, da je izginil očalar iz številke osem. Dolgo so ga klicali, nekaj pogumnih se je še enkrat pognalo v klet, a so se vrnili sami. Trinajstemu in Štiridesetemu so naročili, naj pomirita ženo Osmega, kar sta tudi storila. Napad na mačke je bil odložen.

Ljudje še niso prišli k sebi, ko so podgane na stopnišču masovno vrnile napad. Garjasta brezrepa bitja so v hipu preplavila nadstropja, prodrli v stanovanja in požrla vse pse, pa bele hrčke, ki so čepeli v steklenih terarijih, in govoreče papagaje. V stanovanjih sedem in štiriindvajset so podgane – očitno po pomoti – pohlastale vso obutev, vključno z domačimi copati s krznenimi cofki, v številki devetindvajset pa – pianino. Potem se je podganje krdelo pognalo na podstrešje, kjer so jih pričakali mršavi mišičasti mački. Spopad je bil kratek in neusmiljen, na obeh straneh so bili ubiti in ranjeni. Ker niso dosegle cilja, so se podgane pobrale domov, po poti so odgriznile leseno protezo starcu iz stanovanja šestnajst, ki je prišel eno pokadit na balkon nadstropja.

Da bi odgnal spodnja in zgornja bitja, je Enaindvajseti začel vsake pol ure pred svoja vrata nastavljal bombe dimovke, ki jih je imel očitno v neomejenih zalogah. Ljudje so se bali zapuščati stanovanja. Ko se je opogumil Enajsti, mu je spodrsnilo na krompirjevem olupku, na sence se je udaril ob stikalo in umrl, ne da bi prišel k zavesti. Ko je Triinštrideseti zaslišal šum na stopnišču, je skozi špranjo v vratih potisnil puško in streljal z volčjimi naboji. Mnogi so preprosto zabili in zamašili vrata, nekateri pa so celo s plastelinom zadelali ključavnice. Za komuniciranje so najprej uporabljali doma spletene lestve iz vrvi, a potem ko je debeluška iz številke Sedemnajst telebnila na asfalt in umrla, so s tem prenehali. Izhod je našel Trinajsti: prebil je stene in izdelal tesne prehode v sosednja bivališča. Kmalu so bila skoraj vsa stanovanja povezana s takimi prehodi.

Dvaintrideseti in Triinštrideseti sta po stopnicah natresla koščke kruha, izdatno namočene v strupeno limonado, in minil ni niti dan, ko se je v stanovanja začel širiti sladkoben vonj po gnijočem mesu. Hišo so napolnile muhe. Stavba se je kar tresla od brnenja.

V zavetju noči so bežali Peti in v naglici pozabili le starčka, ki je zamišljeno kadil na stranišču in ni slišal, kako so njegovi bližnji skozi okno zapuščali stanovanje. V poduk strahopetcem je bilo na predlog Trinajstega odločeno, da bodo starca ustrelili, za kar so Triinštridesetemu na podpisan reverz posodili puško; to so takoj po opravljeni akciji, vrnili lastniku.

Smrad na stopnišču je postal tako neznosen, da so si ljudje morali pomagati z respiratorji – kot navadno narejenimi doma. Samo Štrinajsti se je šopiril s pravo plinsko masko. Ko mu je Dvanajsta začela vračati ljubezen, je plinsko masko izročil njej kot poročno darilo, sam pa se je zadovoljil z rutico, poškopljeno s parfomom "Rdeča Moskva", privezano čez nos.

V stanovanjih od prvega do petega nadstropja je iz pip tekel gorčični med, sleparsko razredčen s sladkorjem, medtem ko je v višjih nadstropjih iz pip curljalo violetno črnilo "Mavrica". Čisto vodo je bilo treba črpati iz stranišč.

Triindvajseti je razbil omaro za obleke in razrezal lanene z vezeninami okrašene rjuhe, izdelal krila, spakiral potovalni kovček (pižama, zobna ščetka, milo "Orfej" v zavojčku, deset kondomov, britev "Mikma", nogavice, brisača, dvainštirideset rubljev z drobižem, potni list in četrto številko "Literarnih vprašanj" za leto 1984) in skočil z balkona. Stanovalci so s svojih balkonov opazovali, kako na vso moč maha s škipajočimi krili in se oddaljuje v smeri Rjazan–Tovorniške. V sosednjih hišah so se prižigali ognji. Na obzorju so se kopičili škrlatni oblaki – radioaktivni, je vse prepričevala Osmá, ki si še vedno ni opomogla od izginotja moža.

Na balkonu Enainštiridesetega se je naselila ptica s svinjskim rilcem. Včasih jo je skozi okence krmil s karamelami.

Ljudje so slabo spali in imeli same čudne sanje.

Ko se je v hiši pojavil Hudič, je nenadoma umrl napihnjeni fant iz številke devetnajst. Pokopali so ga v cvetlične lončke, potem ko so iz njih odstranili kaktuse in sadike paradižnika. Hudič se je naselil v zapuščeno peto stanovanje. Jedel je surov krompir, bral Dostojevskega in navijal za Spartak. Ob njegovem prihodu so se mačke in podgane strašno razburile. Nazadnje so dočakale, da je prišel na stopniščno ploščad opravljat potrebo; zverine so od zgoraj in spodaj privrele na stopnišče in v nekaj trenutkih obglodale vladarja podzemlja (takrat se je izkazalo, da so hudiči brez hrbtenice), zatem pa so razjarjene planile druga na drugo.

Čez čas je Trinajsti pogledal izza vrat. Na stopnicah je bilo vse prazno. Izkazalo se je, da so mačke požrle podgane, te pa so požrle mačke. Ko so proslavili ta dogodek, so se ljudje odločili pospraviti hišo. To so tudi storili, a čeprav so stopnice in ploščadi pomili s petrolejem, šamponom in celo s sladkorjem, je ostal mučen, dušeč, gnusoben in neustavljivo slab zadah ...

ZADNJI

Sto tisoč ljudi – to ni veliko, če so pravilno porazdeljeni in zaposleni z delom, njihovo bivanje pa premišljeno do podrobnosti. Plus varnostna služba, včasih kruta, a vedno budna. Če bi ne bilo varnostne, bi se že zdavnaj sprli. Zaradi žensk ali zaradi hrane. Debili in otroci, kamnoseki in računovodje, vsi so dobili enako količino hrane, oddiha in udarcev s palico. Najpomembnejše je, da so vsi enakovredno sodelovali pri izgradnji Stolpa. Od jutra do večera so škripali vozovi, ki so razvažali tolčeni kamen. Za Stolp, ki naj bi presegel domišljijo prebivalcev planote, požiralcev rumenih žab – ki naj bi segal do neba – no, saj poznate tisto bajko, priljubljeno med tesarji, ki pijejo vino, v katero so prej skrivaj primešali zdrobljen pesek.

Včasih so se iz vroče puščave, katere strašno brezmejnost so praviloma občutili le starci in noseče ženske, zaganjali rušilni orkani, ki so za seboj puščali le podrte stavbe in prevrnjene vozove. Ljudje so na novo polagali vodovod, utrjevali svoja klavrna bivališča iz peska in slame, skladali pesmi, ki so govorile o strahu pred usodo in bile zato prelepe. Njihovi preroki so se ponoči plazili med hišami, da jih ne bi odkrila varnostna, in govorili o bližajočem se Zadnjem orkanu. V dokaz resničnosti svojih besed so pred vsemi sežigali tanki košček kože, ki loči dekle od žene. Ljudje so jih imeli za svete, radi so se družili z njimi, toda ob svitu so jih potolkli s kamenjem.

Opoldne v šestem mesecu Tha se je med desetimi naselji velikega gradbišča raznesla vest: eden od sto tisočev graditeljev Stolpa je – Bog.

Seveda so se zastavljala vsa ob taki priložnosti primerna vprašanja: Je res? Zakaj se je On pojavil? Kdo je On? Izrečene so bile tudi različne domneve, ki so, ker boljših ni bilo, veljale za odgovore: Prišel je, da bi odrešil; da bi prekinil gradnjo Stolpa; da bi kaznoval pohotnega vodjo Tretjega naselja. Ker pa te domneve niso imele praktične vrednosti, se je večina osredotočila na vprašanje: Kdo je On? Da bi to odkrili, pa so morali poskusiti odgovoriti na vprašanje: Kaj je Bog? Imeli so veliko odgovorov, od banalnih in takih, ki so računali na zunanji učinek, do krivoverskih in tudi presenetljivo blizu bistvu. Bog – to je senca prihodnjega v sedanjem. To je vse, kar ni Bog. Bog je – Stolp, kakršen se bo prikazal v domišljiji sto tisočem graditeljev naenkrat in kakršen nikoli ne bo. Bog – to je načrt Stolpa, to je gradnja Stolpa, to je oguljena peta kočijaža in dnevi brez spanja kamnoseka, to je domneven in resničen rezultat gradnje, obsojenost gradnje na neuspeh, zavedanje te obsojenosti in, kljub vsemu, stremljenje k dokončanju gradnje: vse to je dejansko Bog.

Na dan so prihajala zanimiva mnenja, kako naj bi se Bog pojavil. Nekatera so bila uresničena – neuspešno, se razume. Na primer: sredi vseh desetih naselij so bili načrtani popolnoma enaki krogi, znotraj katerih so zemljo potresli z najtanjšim slojem riževe moke ter najstrožje prepovedali, da bi kdor koli stopil za črto v notranjost kroga. Na tisoče oči je dan in noč pozorno opazovalo bele kroge, a sedmi dan so v vseh naseljih naenkrat v sredini krogov opazili odtise neznane noge. Opazovalci niso bili osumljeni, ker so vohunili drug za drugim. Torej, ta sled mora biti sled Boga. Njega samega pa se ni dalo ujeti.

Takrat so se trudili zamešati pomene besed, da bi razumeli Njega v mreži brezumja. Dogovorili so se, na primer, da bodo z besedo "riba" označevali pojem "ljubezen", z besedo "ljubezen" pa pojem "smrt v nedeljo zvečer" ipd. A kmalu so dojeli, da se Bog ne ukvarja s poimenovanjem predmetov, ampak z njihovim smislom, in da je edina beseda, katere pomen mu ni podrejen, beseda – Bog.

Preizkusili so še druge predloge, a vse – ponavljamo – neuspešno. Takrat so mnogi ponovno začeli dvomiti o obstoju Boga – vsekakor vsaj o njegovi prisotnosti sredi teh stotih tisočev ljudi. Varnostnikom je le s težavo uspelo zadušiti nered in ustaviti nasilje.

Sicer pa je mogoče, da je prispeval k pomiritvi tudi neki Rut, ki je predstavil dokaz božjega bivanja. V torek je pred očmi vseh premagal razdaljo od vrat naselja do vodnjaka v desetih minutah, v četrtek pa isto razdaljo v pol ure, in to z gromozanskim trudom, v soboto pa spet v desetih minutah, in sicer v obratno smer, se pravi, od vodnjaka do vrat. Razlika v času je prepričala še zadnje nejeverneže in dvomljivce glede obstoja Boga.

Burno dogajanje je zdaj zamenjala apatija. Lahko bi se izkazalo, da je Bog graditelj ali varnostnik, vodja Tretjega naselja ali ženska. Še več, marsikdo je ob misli na poskus Ruta domneval, da bi v predlaganem sistemu dokazov on lahko bil Bog od poldneva do zahoda in samo ob sredah, nikoli pa ob petkih; ženska je bila Bog, dokler je bila oblečena; otrok, ki meče kamenje v psa, je bil Bog, otrok, ki je vrgel kamen v psa, pa je nehal biti Bog; kamnosek je lahko bil Bog samo na stranišču pri Vzhodnih vratih Stolpa, vodja varnostne pa povsod, ampak samo mrtev ... Bog bi lahko bil velik, lep, moder, nepomemben, najbolj usmiljen, najbolj strog in nazadnje – nikakršen. Od tu je bil le en korak – in naredili so ga, saj jim drugega ni preostalo – do priznanja, da je Bog vsak. Takrat so obupani predlagali najpreprostejše sredstvo, ki lahko nezmotljivo pokaže, kdo je zares Bog. No, jasno, tisti, ki ostane živ. Je sploh treba razlagati o bakanalijah ubojev, pijančevanja, nasilja in razvrata? O smrtih na žreb? O posiljenih in pojedenih otrocih? O samomorih s cvetličnimi venčki na glavah? Potem so opravljanje smrti organizirali in nastala je dolga vrsta do peči, ki so goltale graditelje in varnostnike, vlačuge in preroke. Kmalu ni bilo nikogar več, ki bi lahko pričal o Bogu, ki je bil – po pričakovanjih – od vseh in vsega zadnji.

Prevedla Darja Košir

